

KARADENİZ İNCELEMELERİ

D e r g i s i

Journal of Black Sea Studies

30

KARADENİZ İNCELEMELERİ DERGİSİ**Yıl: 15, Sayı: 30, Bahar 2021***Year:15, Number:30, Spring2021***Sahibi / Owner**

Serander Yayınevi Adına

Sema USTA

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief

Öğr. Gör. Veysel USTA

Karadeniz İncelemeleri Dergisi;

hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir. Gönderilen yazılar iade edilmez. Makaleler, ulusal ve uluslararası geçerli etik kurallara (araştırma ve yayın etiğine) uygun olmak zorundadır. Yayımlanacak makaleler, intihal programı tarafından denetlenmekte ve uygun görülmeyenler yayımlanmamaktadır .

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Karadeniz İncelemeleri Dergisi

Serander Yayınevi, Soğuksu Mahallesi, Kisarna Cad,

Seyran Sit. A Blok, Kat: 6, D: 11.

Ortahisar-Trabzon / TÜRKİYE. Tel: 0533 421 70 02

Web: www.kainder.com

e-posta: karadenizincelemeleridergisi@yahoo.com.tr

Dizgi / Typed by

Serander Yayınevi/TRABZON

Baskı / Printed by

SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti. Kazım Karabekir Cad.

Uğurlu İş Merkezi, Kat: 4, No: 97/24, İskitler ANKARA

ISSN: 2146-4642**E-ISSN: 2717-9818****Abone Bedeli / Subscription Rate**

Kurum/Institutional: 100 TL (USD 20)

Normal/Normal: 120 TL (USD 25)

Fiyatı/Price: 60 TL (USD 10)

KARADENİZ İNCELEMELERİ

Dergisi

Journal of Black Sea Studies

30

HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Bu dergi;
Turkologischer Anzeiger tarafından taranmakta olup
TUBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT)
SOBIAD, Acarindex.com, ResearchBib, Directory of Research
Journals Indexing (DRJI) ve ASOS Index
tarafından indekslenmektedir.

SERANDER
Trabzon 2020

EDİTÖRLER / EDITOR'S

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Öğr. Gör. Veysel USTA

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Mehmet ÇOG (Samsun Üniversitesi)
 Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
 Prof. Dr. Alfina SIBGATULLİNA (Russian Academy of Sciences)
 Doç. Dr. Ahmet KÖKSAL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Ali AKYILDIZ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
 Prof. Dr. Gülbadi ALAN (Erciyes Üniversitesi)
 Prof. Dr. Necmettin AYGÜN (Aksaray Üniversitesi)
 Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU (Marmara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Faruk BİLİCİ (INALCO Paris)
 Prof. Dr. İdris BOSTAN (İstanbul Üniversitesi)
 Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK (Trabzon Üniversitesi)
 Prof. Dr. Feridun M. EMECEN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
 Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ (Ankara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Nedim İPEK (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
 Prof. Dr. Haşim KARPUZ (KTO Karatay Üniversitesi)
 Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Hacettepe Üniversitesi)
 Prof. Dr. Rustam SHUKUROV (Moskova Devlet Üniversitesi)
 Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Üniversitesi)
 Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
 Doç. Dr. Alexander D. VASİLYEV (Russian Academy of Sciences)
 Doç. Dr. Muzaffer BAŞKAYA (Trabzon Üniversitesi)
 Doç. Dr. Hanefi BOSTAN (Marmara Üniversitesi)
 Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 Doç. Dr. Özgür YILMAZ (Samsun Üniversitesi)

TÜRKÇE SORUMLUSU

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR

İNGİLİZCE SORUMLUSU

Doç. Dr. Mustafa Zeki ÇIRAKLI

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Murat ARSLAN
Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan BAKTIR
Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Sezai BALCI
Giresun Üniversitesi

Prof. Dr. Armağan COŞKUN
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Mesut ÇAPA
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Tanju DEMİR
Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. İlhan EKİNCİ
Ordu Üniversitesi

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Rıza KARAGÖZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan KILIÇ
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail KIVRIM
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZER
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Yunus ÖZGER
Bozok Üniversitesi

Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet YARAŞ
Trakya Üniversitesi

Doç. Dr. Uğur AKBULUT
Erzurum Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Cengiz FEDAKAR
Trakya Üniversitesi

Doç. Dr. Murat KEÇİŞ
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sevinç EREN
Ordu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif KORKMAZ
Giresun Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ferhan KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU
Trakya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Miraç TOSUN
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Ayhan YÜKSEL
Araştırmacı-Yazar

İçindekiler / Contents

KADİM TRABZON ÜZERİNE YENİ ARKEOLOJİK GÖZLEMLER: “HADRIAN LİMANI”

*NEW ARCHEOLOGICAL OBSERVATIONS ON ANCIENT TRABZON:
"HADRIAN PORT"*

Sinan KILIÇ

Serkan DEMİREL

Hülya ÇALIŞKAN AKGÜL 387

UZUN SAVAŞLAR DÖNEMİNDEN BİR KESİT: ERDEL’İN TEMEŞVAR’I GERİ ALMA TEŞEBBÜSLERİ (1596-97)

*A PICTURE FROM THE PROTRACTED WARTIME: ERDEL'S ATTEMPTS TO TAKE
BACK TİMİŞOARA BACK (1596-97)*

Yusuf HEPER 429

OSMANLI DÖNEMİNDE TRABZON VE ÇEVRESİNDE KURULAN PARA VAKIFLARI (1858-1920)

*MONETARY FOUNDATIONS FOUNDED IN TRABZON AND ITS
SURROUNDINGS IN THE OTTOMAN PERIOD (1858-1920)*

Oktay KARAMAN 451

TRABZON GÜLBAHAR HATUN (HATUNİYE) VAKFI’NA AİT YAPILAR VE SUNDUĞU HİZMETLER

*TRABZON GULBAHAR HATUN (HATUNIYE) FOUNDATION BUILDINGS
AND SERVICES*

Özkan Özer KESKİN 473

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ’NDE SAMSUN’DA İLK TELEFON HATLARI VE KULLANIMI

*THE FIRST TELEPHONE LINES AND THEIR USAGE IN SAMSUN DURING THE
SECOND CONSTITUTIONAL PERIOD*

Esat AKTAŞ 509

ERZURUM KONGRESİ’NDEN BİR SİMA: TİREBOLULU YUSUF ZİYA [ŞİŞMAN] BEY

*A PORTRAIT FROM THE ERZURUM CONGRESS: YUSUF ZİYA [ŞİŞMAN] BEY OF
TİREBOLU*

Ayhan YÜKSEL 531

MAARİF MÜFETTİŞİ MUSTAFA ZİHNİ’NİN 11 MART 1331/24 MART 1915 TARİHLİ TEFTİŞ RAPORU BAĞLAMINDA CANİK SANCAĞI’NDA EĞİTİM-ÖĞRETİM

AN EXAMINATION OF MUSTAFA ZIHNI'S INSPECTION REPORTS BETWEEN MARCH 11, 1331(Rumi)/MARCH 24, 1915(Miladi) REGARDING EDUCATION IN THE CANIK DISTRICT

Hasan YILDIZ 547

HASAN TAHSİN OKUTAN’IN GİRESUN ŞEBİNKARAHİSAR TAMZARA DÜĞÜN ÂDETLERİ HALK OYUNLARI VE TÜRKÜLERİ

HASAN TAHSİN OKUTAN'S COLLECTION OF GİRESUN ŞEBİNKARAHİSAR FOLK DANCES AND FOLK SONGS FROM THE TAMZARA WEDDING CUSTOMS

M. Akif KORKMAZ 581

KALANDAR SOĞUĞU’NDA YENİ GERÇEKÇİ TEMSİL: SİNEMATİK VE ANLATIBİLİMSEL BİR ANALİZ

NEO-REALISTIC REPRESENTATION IN COLD OF KALANDAR: A CINEMATIC AND NARRATIVE ANALYSIS

Mustafa Zeki ÇIRAKLI..... 615

SİNOP BALATLAR KİLİSESİ YAPI TOPLULUĞU KAZISI: ORTODOKS-HİRİSTİYAN MEZARLARINDAN ÇIKARILAN GEÇ OSMANLI DÖNEMİNE AİT TAKILARIN TEKNİK VE DESEN ÖZELLİKLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

EXCAVATION OF SINOP BALATLAR CHURCH BUILDING COMPLEX: AN EXAMINATION OF TECHNICAL FEATURES AND PATTERN CHARACTERISTICS OF THE JEWELLERY FROM THE ORTHODOX-CHRISTIAN TOMBS IN THE LATE OTTOMAN PERIOD

Feray KORUCU YAĞIZ 617

GİRESUN MÜZESİ’NDEKİ BİZANS KURŞUN MÜHÜRLERİ

BYZANTINE MOLYBDOBULLAE IN THE GİRESUN MUSEUM

Nilgün ELAM 643

KİTAP DEĞERLENDİRME/BOOK REVIEW

A. Mevhibe COŞAR

KİD Yayın İlkeleri 375

SUNUŞ

Yayın hayatında 15. yılını tamamlayan Karadeniz İncelemeleri Dergisi'nin Mayıs 2021 tarihli 30. sayısı; Karadeniz havzasına dair sekizi tarih, biri arkeoloji, biri folklor, biri de sinema kültürü alanında olmak üzere toplam onbir bilimsel makale ve bir kitap tanıtımı ile okurlarıyla buluşmaktadır.

Bu sayının ilk yazısı, Sinan Kılıç, Serkan Demirel ve Hülya Çalışkan Akgül'ün birlikte kaleme aldıkları “*Kadim Trabzon Üzerine Yeni Arkeolojik Gözlemler: ‘Hadrian Limanı’*” adlı makaledir. Anadolu'nun en eski liman kentlerinden biri olan Trabzon'un antik dönem tarihi hala gizemini korumakla birlikte 2018'de antik kent içinde yapılan bir inşaat kazısıyla ortaya çıkan arkeolojik buluntular kent tarihine dair yeni yorumları da beraberinde getirmiştir. Yazı, Trabzon'un antik kent merkezinde yapılacak her türlü inşaat faaliyetlerinin mutlaka denetim altına alınması ve elde edilebilecek yeni arkeolojik bulgularla tarihsel geçmişin daha eskilere doğru taşınması olasılığı hakkında yetkilileri uyararak son bulmaktadır.

Yusuf HEPER'in “*Uzun Savaşlar Döneminden Bir Kesit: Erdel'in Temeşvar'ı Geri Alma Teşebbüsleri(1596-97)*” adlı yazısında Kanuni döneminde Osmanlı idaresi altına girmiş olan Temeşvar'ın yeniden Habsburgların egemenliği altına alınması için Erdel Hakimi ile Eflak ve Boğdan voyvodaları tarafından çıkarılan isyanlar ve savaşlar, Osmanlı, Macar ve Romen kaynaklarından yararlanılarak aktarılmaktadır.

Oktay KARAMAN, “*Osmanlı Döneminde Trabzon ve Çevresinde Kurulan Para Vakıfları (1858-1920)*” başlıklı makalesinde, Osmanlı döneminde eğitim, bayındırlık, sağlık hizmetleri ile dinî ve hayrî hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli rolü bulunan para vakıfları konu edinilmiştir. Kanuni döneminde Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin fetvasıyla desteklenen ve gelişen para vakıflarının sayısı 19. yüzyılda 20.000'lere ulaşmıştır. Karaman, bu makalede 1858-1920 yılları arasında Trabzon'da faaliyet göstermiş para vakıflarının sayıları, vakıf kurucularının özellikleri, sosyal statüleri, vakfedilen para miktarları ve hizmet amaçlarını incelemiş ve değerlendirmiştir.

Özkan Özer KESKİN, aynı konuda yaptığı doktora tezinden ürettiği “*Trabzon Gülbahar Hatun (Hatuniye) Vakfı'na Ait Yapılar ve Sunduğu Hizmetler*” adlı çalışmasında, Trabzon'da 1515'te kurulan ve oldukça geniş bir coğrafyada hizmet veren bir vakfi mercek altına almıştır. Yazar, 400 yıldan fazla bir süre faaliyet göstermiş olan bu vakfın içtimai, iktisadi, ilmi, dini, beledi ve ticari alanlardaki çalışmaları ile vakfa ait veya vakıfla ilişkisi tespit edilen birimler üzerinde kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır.

Esat AKTAŞ, “*II. Meşrutiyet Dönemi'nde Samsun'da İlk Telefon Hatları ve Kullanımı*” adıyla kaleme aldığı makalede, 1876'da Bell tarafından icat edilen, 1881'de Osmanlı sarayında kullanılmaya başlanılan ve özellikle liman ve ticaret kentlerinde süratle yaygınlaşan telefon kullanımının 1907'de bir tüccar tarafından Samsun'a getirilişi, ilk kullanılışı ve yaygınlaştırılmasının ilginç öyküsünü aktarılmaktadır.

Ayhan YÜKSEL, “*Erzurum Kongresi'nden Bir Sima: Tirebolulu Yusuf Ziya (Şişman) Bey*” adlı çalışmasında, Yusuf Ziya Bey'in Türk Milli Mücadelesi'nin kritik eşiği olan Erzurum Kongresi'ndeki muhalif konumu başta olmak üzere Tirebolu'daki

İttihatçı-İtilafçı mücadelesindeki rolü ve basın hayatını bütün ayrıntılarıyla ele alarak “nevi şahsına münhasır” bir portre halinde günyüzüne biyografisi çıkarılmaktadır.

Hasan YILDIZ, “*Maarif Müfettişi Mustafa Zihni'nin 11 Mart 1331/24 Mart 1915 Tarihli Teftiş Raporu Bağlamında Canik Sancağı'nda Eğitim-Öğretim*”, isimli makalesinde Birinci Dünya Savaşı'nın en kritik günlerinde Samsun Sancağı'na bağlı Çarşamba, Terme, Ünye ve Fatsa kazalarındaki ilkokul düzeyinde eğitim-öğretim hizmeti veren Müslim ve Gayrimüslim okullarındaki mevcut tabloyu ortaya koyması bakımından dikkat çekmektedir.

M. Akif KORKMAZ, “*Hasan Tahsin Okutan'ın Giresun Şebinkarahisar Tamzara Düğün Âdetleri Halk Oyunları ve Türküleri*” adlı folklor konulu makalede, Giresun havalisinde yapılan ilk folklor derlemesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yazar, 1940'lı yıllarda idealist bir ilkokul öğretmeninin sorumluluğunun yalnızca sınıfındaki öğrencileri yetiştirmekle sınırlı kalmayarak Şebinkarahisar'a ait 20 düğün, 5 oturak havası ile 2 iş ve meslek türküsü derleyip ülke folklor belgelğine kazandırılma sürecini aktarmaktadır.

Mustafa Zeki ÇIRAKLI, “*Kalandar Soğuğu'nda Yeni Gerçekçi Temsil: Sinematik ve Anlatıbilimsel Bir Analiz*” adlı çalışmasında Mustafa Kara'nın yönetmenliğinde Macaristan-Türkiye ortak yapımı olan ve çok sayıda ulusal ve uluslararası ödül alan sinema filminin “anlatıbilimsel” değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yazar, Karadeniz'in bir dağ köyünde, ailesiyle yaşayan Mehmet'in bir yandan beslediği birkaç hayvanla günlük ihtiyaçlarını giderirken bir yandan da dağlarda maden aramasını konu edinen filmin, yeni-gerçekçi unsurlarla modernist öğeleri buluşturarak modern bir destan anlatmayı ve gerçekçi bir sinema dili yakalamayı nasıl başardığını aktarmaktadır.

Feray KORUCU YAĞIZ, “*Sinop Balatlar Kilisesi Yapı Topluğu Kazısı: Ortodoks-Hristiyan Mezarlarından Çıkarılan Geç Osmanlı Dönemine Ait Takıların Teknik ve Desen Özelliklerinin Genel Değerlendirmesi*” adlı yazısında, Osmanlı'da 17-20 yüzyıllar arasında Sinop'ta yaşayan Ortodoks Hristiyan halkın kullandıkları takılardan hareketle takı zevki, takılara yüklenen anlam ve ölüm algısı gibi sosyo-kültürel özellikleri hakkında yapılan çıkarımlar paylaşılmaktadır.

Nilgün ELAM, “*Giresun Müzesi'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri*” başlıklı çalışma ile büyük çoğunluğu Giresun'da ikamet eden bir şahıstan alınarak Giresun Müzesi envanterine giren 6-12. yüzyıllar arasına tarihlenen onbeş adet kurşun mührü analiz ederek ilk kez yazılı literatüre aktarmış ve yöre tarihine ışık tutmuştur.

A. Mevhibe COŞAR'ın kaleme aldığı kitap değerlendirme yazısı, bir hekimin, Dr. Kemal Küçükali'nin uzun yıllar süren derleme çalışmasının ürünü olan “*Bizim Köyün İnsanı ve Lisanı*” adıyla yayımlanmış kitabını ele almaktadır. Yazıda, tarihsel süreçte insanın mekanı, mekanın da insanı dönüştürdüğü gerçeğinden hareketle yöre insanının kimliği ve coğrafyasına nasıl bir tutkuyla bağlı olduğuna vurgu yapan Coşar, Sürmene halkına dair sosyal yaşam, insan ilişkileri, komşuluk, dostluk, ticaret, eğitim, eğlence gibi kültür bileşenleri ve dil özelliklerine varıncaya kadar zengin bir bilgi kaynağı olan bu kitabı, şiirsel bir üslupla kaleme aldığı yazısıyla okurlara tanıtmaktadır.